

Näringspolitiskt handlingsprogram 2022-2025

Antagen av näringsnämnden 2022-11-24

Godkänd av styrelsen 2023-02-02, § 35

Antagen av plenum 2023-02-21—23, § 11

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Ord- och begreppsförklaring	2
Förord	3

1 SAMETINGETS NÄRINGSLIVSPOLITIK 5

Vision	5
Övergripande mål och delmål för samisk näringslivsutveckling	5
Samiskt näringsliv – samisk utgångspunkt	6
Samiskt näringsliv – utmaningar	7
Samiskt näringsliv – branschstruktur	9
Samiskt näringsliv – samhällsbetydelse	10
Samiskt näringsliv – företagsform och kulturarv	10
Samiskt näringsliv – unik affärsstrategi	11
Samiskt näringsliv – kapitalförsörjning, offentliga företagsstöd och EU-finansiering till samiska näringar	12

2 PRIORITERADE NÄRINGSLIVS- OCH UTVECKLINGSOMRÅDEN 13

Småskaliga slakt- och förädlingsanläggningar	13
Samisk besöksnäring	16
Samisk mat och matproduktion	16
Innovativa framtida samiska näringar	17
Duodji/Vätnoe	19
Samiskt gårdsbruk	19
Referenser	20

ORD- OCH BEGREPPSFÖRKLARINGAR

<i>Duodji/Vätnoe</i>	Samisk mjuk och hård slöjd/hantverk
<i>Duodjidáiddár</i>	Samisk konsthantverkare
<i>Árbediehtu</i>	Traditionell samisk kunskap
<i>Samiskt kulturarv</i>	Kulturarv avser alla materiella och immateriella uttryck - spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etc. för mänsklig påverkan. Kulturmiljöer är en del av kulturarvet. Det handlar inte bara om landskapet utan också om immateriella företeelser som ortnamn och sägner. Det är ett tankesystem som samer har gemensamt med andra urfolk och som skiljer sig från det moderna västerländska tankesystemet.
<i>Samisk företagsform</i>	Familjeföretagandet (enskild firma) är vanligaste samiska företagsformen. Familjeföretaget består i regel av flera verksamheter och intäktskällor. Familjeföretaget drivs oftast både för verksamhetens skull och för att ge ekonomisk avkastning, förvalta ett kulturarv och upprätthålla traditionell kunskap.
<i>Samisk affärsstrategi</i>	Alla familjeföretagets verksamheter och intäktskällor ingår i företagets affärsstrategi – är kombinatorer.
<i>Kulturell affärsstrategi</i>	Småskaligt privat företag som arbetar med immateriella rättigheter och tillgångar, företagarens kulturella kompetens och talang är i fokus, producerar och säljer kulturella produkter i form av varor, produkter och tjänster till marknaden, ev. överskott plöjs ned i företaget, soloföretagare/enskild firma.
<i>Samiska kulturella och kreativa processer</i>	I likhet med kulturella och kreativa företag har samiska kulturella och kreativa företag kulturella och kreativa processer som affärsidé inom till exempel arkitektur, dataspel, design och som formgivning, film, foto, konst, litteratur, media och marknadskommunikation, mode, musik, scenkonst, duodji/vätnoe (slöjd) och hantverk, samisk mat/samiska köket, samisk turism.
<i>Samiskt gårdsbruk</i>	Småskaligt gårdsbruk som har en kombination av djurhållning, jakt, fiske och turism som affärsidé och som bygger näringsverksamheten på hållbart nyttjande av naturresurser.
<i>SPR</i>	Samiskt parlamentariskt råd, gemensamt organ för sametingen i Sverige, Norge och Finland och samer på Kolahalvön i Ryssland.

FÖRORD

Huvudsyftet med Näringspolitiska handlingsprogrammet är att skapa förutsättningar för en positiv tillväxt och utveckling av samiskt näringsliv och samiskt företagande. Ett annat syfte är att synliggöra att samiskt näringsliv och företagandet/entreprenörskap har stor samhällsekonomisk och social betydelse i Sápmi samtidigt som samiskt näringsliv är en viktig faktor för den samiska kulturen, det samiska språket och för hela Sápmis utveckling och tillväxt. Ett tredje syfte är att uppmärksamma avsaknaden av kunskap om och förståelse för samiskt näringsliv och entreprenörskap hos nationella och regionala myndigheter med ansvar för näringslivsfrågor.

I Sametingets rapport *Samiskt näringsliv – hur stort är det egentligen?*¹ beskrivs att ”...samisk näringsverksamhet idag är de traditionella samiska näringarna som renskötsel, duodji/vätnoe, konsthantverk, jakt och fiske. Det är naturligt med tanke på att de är hårt knutna till vår egen historia, kulturen och den djupa traditionella kunskapen kring dessa.” Rennäringen är den största samiska primärnäringen i Sápmi. En positiv tillväxt och utveckling av rennäringen gynnar inte bara andra samiska näringar utan även de inlandskommuner i Sápmi där rennäringen är verksam. Men samisk näringsverksamhet är betydligt bredare än så.

Mångfalden av näringsgrenar och branscher är betydande, och består bland annat av ren- och älglakterier, småskalig förädling av livsmedelsprodukter, butiker, hotell och restauranger, gårdsbruk, turism, artister, hantverkare, författare, fotografer och filmproducenter, samt företag inom handel och service, transport, bygg och anläggning, konsultverksamhet, fastighetsförvaltning.

Samiskt näringsliv är gränsöverskridande över hela Sápmi (Sverige, Norge, Finland och Kolahalvön i Ryssland) - vilket är både en styrka och utmaning. En *styrka* är att det finns en naturlig gemensam marknad för samiska varor, produkter och tjänster. En *utmaning* är att gränsöverskridande samisk näringslivsutveckling saknas i både nationella och regionala regelverk i ett vidare perspektiv, vilket bland annat avspeglar sig i gränshinder som försvårar tillväxt och utveckling.

I OECD-rapporten *Att involvera urfolket samernas i regional utveckling* konstateras: ”Norra Sverige står inför unika utmaningar relaterat till gles befolkning och långa avstånd och har samtidigt unika styrkor – samernas gemensamma kulturarv utgör en av dessa styrkor.”²

Näringsnämnden vill synliggöra rådande strukturella och diskriminerande förutsättningar och villkor för samiskt näringsliv som i regel resulterar i att samiskt näringsliv i mycket liten omfattning har tillgång till regionala och nationella investerings- och företagsstöd och EU-stöd i likhet med vad övriga näringslivet i Sverige har. Bristen på utvecklings- och tillväxtkapital för samiskt näringsliv i jämförelse med övrigt näringsliv är uppenbar. Att Sametinget

¹ Sametinget: Samiskt näringsliv – hur stort är det egentligen? 2016, <https://www.sametinget.se/119072>

² OECD Att involvera urfolket samerna i regional utveckling i Sverige, 2019

som ansvarig förvaltningsmyndighet för rennäring och samisk kultur fortfarande inte har tilldelats uppdrag, ansvar och anslag från regeringen att utveckla samiskt näringsliv och företagande är anmärkningsvärt.

Ett proaktivt arbete med samiska näringslivsfrågor kräver en samlad samisk näringspolitik och en aktiv och permanent näringslivsfunktion i Sametinget som tydligt klargör Sametingets näringspolitiska prioriteringar och ansvar, dels internt till det samiska samhället och dels till myndigheter, finansiärer och intressenter som arbetar med nationell, regional och lokal näringslivsutveckling.

Målet med Sametingets näringspolitiska handlingsprogram är att tydliggöra det politiska ansvaret när det gäller utveckling av samiskt näringsliv och företagande. Vår ambition är att skapa en inriktning som är relevant och nära kopplad till de behov och frågeställningar som samiska näringsliv och företag dagligen berörs av.

Näringsnämnden redovisar därför Sametingets näringspolitik, prioriteringar och ansvar i **ett samlat** dokument – **Näringspolitiskt handlingsprogram** – för mandatperioden 2022-2025.

Sápmi den 24 november 2022

Sametingets näringsnämnd

1 SAMETINGETS NÄRINGSLIVSPOLITIK

VISION

Sametingets vision är att Sápmi har ett starkt, utvecklat, livskraftigt, innovativt, jämställt och jämlikt samiskt näringsliv med en stark grund i markerna och naturen i Sápmi, samiska språk och traditionell samisk kunskap.

ÖVERGRIPANDE MÅL OCH DELMÅL FÖR SAMISK NÄRINGSLIVSUTVECKLING

Sametingets övergripande mål för samisk näringslivsutveckling är:

- att aktivt arbeta för mångfaldigt, innovativt, jämställt och jämlikt samiskt näringsliv och ett attraktivt näringslivsklimat för både traditionella och nya samiska företag inom traditionella och nya innovativa framtida näringsgrenar/branscher.

Sametingets delmål för all samisk näringsverksamhet är:

- Att arbeta med att förstärka Sametingets näringslivsfunktion med uppdrag och ansvar att skapa förutsättningar för det samiska näringslivet att växa och utvecklas samt att vara en brygga mellan samiskt näringsliv och offentliga och privata finansiärer och andra företagsaktörer.
- Att arbeta för att ett riktat offentligfinansierat näringslivanslag inrättas för att stimulera tillväxt, utveckling och investeringar inom samiskt näringsliv och samiskt företagande.
- Att arbeta för att affärsrådgivning, vägledning och mentorskap anpassas till det samiska näringslivets och samiska företagens affärsmässiga och ekonomiska särskilda förutsättningar med bas i traditionell kunskap.
- Att arbeta för utformning av affärsmodeller som anpassas för samiska företagens och samiskt näringslivs speciella förutsättningar och villkor (jmf. affärsmodell kulturella och kreativa företag) parallellt med traditionella affärsutvecklingsmodeller.
- Att arbeta för att samiskt näringsliv och samiska företagare får goda förutsättningar att växa och utvecklas utifrån samiska immateriella rättigheter och tillgångar samt inom verksamheter som har en levande och naturlig koppling till samisk traditionell kunskap.
- Att arbeta för att stärka samiska branschorganisationer och nätverk som ger samiskt näringsliv och samiska företagare tillgång till samlad expertis, mentorskap och inkubatorverksamhet.
- Att arbeta för att stärka och förbättra både offentliga och privata finansiärens kapitalförsörjning av och lånemöjligheter till det samiska näringslivet och samiska företagens utveckling av både befintliga och nya företag samt för nya affärsidéer och innovationer.

- Att arbeta för att ett särskilt program/särskilda programkriterier inom EU-fonder för landsbygdsutveckling och regional tillväxt inrättas för tillväxt, utveckling och finansiering av samiskt näringsliv och samiskt företagande under kommande EU-programperiod, både Sametinget för sig och inom SPR.
- Att arbeta för att synliggöra att samiskt näringsliv och samiskt företagande är en betydelsefull samhällsmotor för bl. a. inlandskommunernas förutsättningar att erbjuda samhällsservice i Sápmi och att det samiska näringslivet och samiska företagare involveras i lokala, regionala och nationella utvecklingsprogram för näringslivs- och landsbygdsutveckling i Sápmi.
- Att arbeta för att befintliga företagsfrämjare (offentliga stödmyndigheter, privata affärsfinansiärer, banker, riskkapitalister m.fl.) förbättrar sina kunskaper om och förståelsen för det samiska näringslivet och samiska företagens särskilda villkor och förutsättningar.
- Att arbeta för att både SNI-koder (näringskoder) utvecklas och att offentlig statistik tas fram om samiskt näringsliv för att synliggöra omfattningen av och öka kunskapen om samiskt näringsliv och företagande.

SAMISKT NÄRINGS LIV – SAMISK UTGÅNGSPUNKT

I Sametingets rapport *Samiskt näringsliv – hur stort är det egentligen?*³ formuleras en samisk utgångspunkt för samiskt näringsliv:

”Det traditionella samiska samhället ser livet som helhet och ett samspel där människan och naturen skulle vara i balans så att båda mådde bra. Inga resurser kunde överutnyttjas varken av människan eller av naturens övriga storheter. Alla hade sin givna plats och människans uppgift var att arbeta med förutsättningarna för sin egen överlevnad utifrån de resurser som naturen bjöd på. Balans rådde då betet för renarna räckte år från år och rovdjuren inte hotade ta för många renar, det fanns fisk och andra bytesdjur, klimatet var stabilt så att växterna kunde gro och att man själv fick råda över de egna markerna. Än idag finns den traditionella kunskapen och natursynen hos de samer som har växt upp med det traditionella levnadssättet. Ett liv med renskötsel, duodji, jakt, fiske och naturens resurser i övrigt som ger kulturell och social samhörighet som är viktig för människors välmående. Den samiska kulturen är beroende av en naturlig balans där överutnyttjande av naturen äventyrar framtiden.

Det är denna fungerande naturliga balans där människan är en del som bygger den hållbara utvecklingen i traditionella urfolkssamhällen. Det är också den balansen som rubbas när staten och andra exploatörer med kortsiktiga vinstintressen kommer in och t.ex. ska etablera gruvverksamhet eller annan icke hållbar åtgärd. Det traditionella samiska samhällets kunskaper är en nyckel i hur biologisk mångfald och en hållbar utveckling ska hanteras på Sápmis marker”.

³ Sametinget: Samiskt näringsliv – hur stort är det egentligen? 2016, <https://www.sametinget.se/119072>

Utifrån den redovisade samiska utgångspunkten vill näringsnämnden nedan redovisa vad som är utmärkande för samiskt näringsliv och samiskt företagande utifrån ett samiskt perspektiv.

SAMISKT NÄRINGS LIV – UTMANINGAR

OECD konstaterar i sin rapport⁴ att den statliga näringslivspolitiken som berör samiskt näringsliv spänner över många områden och återfinns på olika nivåer, vilket i sin tur påverkar förutsättningarna och möjligheterna för det samiska näringslivet att växa. De olika områdena spänner över infrastruktur, naturresursexploatering (skogsbruk, vind- och vattenkraft och gruvor m.m), miljöpolitik, näringslivspolitik, regional- och landsbygdsutveckling, parallellt med att politik förs på nationell, regional och kommunal nivå vilket inneburit att samiskt näringsliv, som i förhållande till andra areella näringar är en liten näring, ofta inte finns med i näringslivspolitiken eller i nationella och regionala näringslivsplaner. OECD lämnar i sin rapport flera förslag på hur samiska företag och entreprenörer kan stödjas bättre genom olika aktiviteter, bland annat:

- att samer inkluderas både i arbetet med framtagande av och i regionala utvecklingsprogram och landsbygdsutveckling
- att i programbeskrivningar lyfta fram investeringar i samisk kultur och utbildning samt investeringar i samisk näringslivsutveckling

Även i Sveriges anslutningsfördrag till EU, finns protokoll 3 om det samiska folket där EU erkänner förpliktelser och åtaganden som Norge, Sverige och Finland har gentemot det samiska folket enligt nationell och internationell rätt.⁵ I protokollet klargörs att Norge, Sverige och Finland är fast beslutna att bevara och utveckla det samiska folkets försörjningsmöjligheter, språk, kultur och levnadssätt och att beakta att den samiska kulturen och samernas försörjning är beroende av primära förvärvskällor som renskötsel i traditionella områden för samisk bosättning. Det gemensamma samiska protokollet tydliggör behovet av samarbete inom SPR för att stärka och synliggöra samiskt näringsliv och samiskt företagande inom bland annat EU.

Eftersom det samiska näringslivet och företagandet inte prioriteras i den regionala eller nationella näringslivspolitiken resulterar det i att det existerar en stor allmän okunskap och oförståelse för det samiska näringslivets förutsättningar och villkor. Det är en av anledningarna till att samiska näringar och företag saknar det stöd och den service som övriga näringar och företag har god tillgång till. Bristen på offentlig statistik om samiska näringar är en bidragande orsak till att samiskt näringsliv exkluderas i regionala och nationella näringslivsplaner, program och strategier. Utan offentlig statistik om samiskt näringsliv och företagande går det inte att säga hur omfattande det samiska näringslivet är, vilka verksamheter som ingår eller hur stora företagen är. Bristen har påtalats av OECD, som menar att avsaknaden av statistik gör att samiskt näringsliv blir mindre synligt (OECD, 2019). I regionernas utvecklingsplaner anges samiskt näringsliv som en kulturell tillgång, men få

⁴ OECD-rapport Att involvera urfolket samerna i regional utveckling i Sverige, 2019, <https://www.sametinget.se/150775>

⁵ Handlingar beträffande Konungariket Norges, Republiken Österrikes, Republiken Finlands och Konungariket Sveriges anslutning till Europeiska unionen, Officiell tidning nr C 241, 29 augusti 1994

uttrycker konkreta åtgärder/insatser för att stärka och utveckla det samiska näringslivet och samiska företag. Det strukturella osynliggörandet av samiskt näringsliv och samiska företag – som trots allt är en viktig samhällsmotor i norra Sveriges inland – bidrar till att samiskt näringsliv och företag har svårigheter att växa och utvecklas.

En utmaning som det samiska näringslivet ofta ställs inför är brist på kunskap och förståelse för den unika samiska företagsformen/affärsstrategin hos både offentliga och privata näringslivsaktörer. I likhet med kulturella och kreativa näringars företagsform/affärsstrategi kräver den samiska företagsformen och affärsstrategin också kunskap om dess byggstenar, bland annat att det samiska materiella och immateriella kulturarvet, naturen och renskötseln och andra samiska näringar är grunden i företagandet, att familjeföretagsformen och att hela familjeföretagets samlade intäkter, verksamheter och kunskaper ingår i företagets ekonomi.

En annan utmaning är att utveckla ett jämställt och jämlikt samiskt företagande med särskild fokus på att stärka samiska kvinnors och ungdomars möjligheter att starta företag utifrån egna förutsättningar samt att öka samiska kvinnors och ungdomars inflytande inom samiskt näringsliv och samiskt företagande. Jämställdhets- och jämlikhetsarbetet handlar inte bara om representation utan även internt och externt i företagskulturer, konsument/ användarvärderingar och samhällsnormer. Alla jämställdhets- och jämlikhetsåtgärder inom samiskt företagande ska särskilt uppmuntras.

En tredje utmaning är att skapa goda förutsättningar att långsiktigt utveckla samiska näringar och företagsamhet på ett hållbart sätt i ett förändrat klimat och förändrad miljö i Sápmi. I Klimatstrategin⁶ redovisar Sametinget både inriktningen och åtgärder för Sametingets framtida klimatarbete. I Sametingets livsmiljöprogram - *Eallinbiras*⁷ - redogörs för att förmågan till anpassning under lång tid har varit ett utmärkande drag för de samiska näringarna. Samiska näringar och företag har alltid tagit sin utgångspunkt i långsiktighet och ett hållbart levnadssätt. Om de naturliga förutsättningarna sviktade inom ett visst område fanns möjligheten att nyttja alternativa resurser samtidigt som de försvagade resurserna fick återhämta sig. Precis som varje livsform har sin egen anpassning till miljöbetingelserna har vi anpassat oss till det utrymme som resurserna – renbetes-, jakt- och bärmarker, fiskevatten, jordar, jordbruksmark – kräver.

Naturresurserna inom Sápmi är våra naturliga förutsättningar och basen för att upprätthålla vår kultur. I vårt sätt att leva är närkonsumtion, självhushållning, småskalighet och låg resursförbrukning självklara förhållningssätt. Den naturliga balansen finns fortfarande inbyggd i vår näringsstruktur genom ett kombinationsutnyttjande av både traditionella och moderna näringar.

⁶ Sametingets klimatstrategi <https://www.sametinget.se/130410>

⁷ Eallinbiras – Sametingets livsmiljöprogram 2021, <https://www.sametinget.se/157145>

SAMISKT NÄRINGS LIV – BRANSCHSTRUKTUR

I WSP- rapporten⁸ har uppgifter om 1 962 samiska företag baserat på adresslista till röstlängden i Sametinget samlats in och sammanställts. Den nya statistiken har jämförts med Sametingets databas från 2017. I Sametingets databas finns 2 811 aktiva företag. Båda källorna visar på en stor mångfald i verksamheter som bedrivs av samer. På den mest finfördelade branschnivån (SNI 5-siffernivå) finns 180 branscher i Sametingets databas och 263 i WSP:s data. Ingen av kartläggningarna ger en komplett bild, men båda bidrar i viss mån till att beskriva det samiska näringslivet.

Grunden i det traditionella samiska näringslivet är än idag renskötsel, jakt, fiske och duodji/vätnoe. I nutid har också andra kulturella och kreativa samiska näringar växt fram, bland annat samisk arkitektur, dataspel, design och formgivning, film, foto, konst, samisk mat/samiska köket, litteratur, media och marknadskommunikation, mode, musik, besöksnäring, scenkonst samt upplevelsebaserat lärande.

Duodji/vätnoe – som en del av samiska kulturella och kreativa näringar – har ett starkt symbolvärde för den samiska identiteten och ett starkt samband med naturen, livsstilen och levnadssättet. Förutsättningarna för en växande duodji/vätnoe näring är en viktig del av det samiska näringslivet. Utvecklings- och tillväxtpotentialer för duodji/vätnoe näringen ligger bland annat i ett ökat samarbete, samordning och samverkan med andra samiska näringar, som exempelvis rennäring, upplevelseturism, samisk matproduktion. Ett samarbete med andra samiska näringar har stor betydelse för bland annat tillgång av slöjdråvara.

Även inom samisk mediaproduktion till exempel filmproduktion, foto, böcker (ljud och tryck) radio och poddar (podcast) med flera näringsverksamheter finns stora möjligheter för utveckling och tillväxt av innovativt samiskt företagande. Den samiska medieverksamheten, med bland annat radio, tv och tidningsmagasin har genom sin verksamhet resulterat i att efterfrågan på kvalificerade mediatjänster har ökat. En annan näringsgren med en stor efterfrågan och utvecklingspotential av kreativa tjänster är inom översättningar, tolkning, medieuppdrag och liknande. Möjligheterna att etablera samiska bokförlag och samiska tidningsutgivare behöver ses över.

Inom samisk musikproduktion, jojk, teater och övrig scenkonst är förutsättningarna för nyskapande och innovativt samiskt företagande i det närmaste oändligt. Jojken har funnits sedan urminnes tider som ett uttrycksätt för samer och idag finns den samiska musiken på världskartan och har utvecklats till en lönsam näring. Att främja och stötta tillväxt – och utvecklingspotentialen inom dessa branscher är därför prioriterat.

Näringsnämnden noterar att marknadens (lokala, regionala, nationella och internationella kunders) efterfrågan av äkta och genuina samiska varor, produkter och tjänster idag är betydande, vilket också bekräftas i tidigare nämnda OECD-rapport. Det samiska köket och

⁸ WSP Läget i Sápmi – kartläggning av samiskt näringsliv, 2019

den samiska maten är ett exempel på denna efterfrågan inom bland annat hotell- och restaurangbranschen och besöksnäringen. Lokalt producerade livsmedel, lokalt uppfödda och slaktade djur som förädlats lokalt efterfrågas av konsumenterna. Den samiska maten/köket med renkött, fisk, älgkött och fågel, örter och bär har förutsättningar att öka omsättningen och lönsamheten för både de samiska primärproducenterna men också innebära etablering av fler samiska företag inom samisk matproduktion och i slutänden fler arbetstillfällen i Sápmi.

SAMISKT NÄRINGS LIV – SAMHÄLLSBETYDELSE

Det samiska närings- och kulturlivet är en viktig grund för både utveckling och tillväxt i Sápmi. I flertalet av inlandskommunerna i Sápmi och i de nordliga delarna av Sverige är samiska näringar en betydande samhällsmotor för att samhällsservicen till kommun- medborgarna ska kunna upprätthållas.⁹ I ett flertal inlandskommuner är det samlade samiska näringslivet till och med större än till exempel Vattenfall och skogsbruket.¹⁰ Även i OECD-rapporten¹¹ framgår att samerna är viktiga för Sápmis ekonomiska utveckling och livskvalitet. Den samiska ekonomin omfattar små företag med hållbarhet som etisk grundsyn och med betoning på sambandet med naturen och kulturen. Dels handlar det om rennäringen, dels om andra ekonomiska verksamheter – till exempel kulturnäringar, fiske, jakt, livsmedelsförädling, konsthantverk, turism, duodji/vätnoe – som bidrar till Sápmis identitet och livskvalitet och ekonomiska konkurrenskraft. Grunden i samisk ekonomisk utveckling är det ömsesidiga beroendet av natur, språk och traditionell kunskap.

SAMISKT NÄRINGS LIV – FÖRETAGSFÖRM OCH KULTURARV

Grunden för det samiska näringslivet är således det samiska materiella och immateriella kulturarvet och naturen. Familjeföretagandet är en vanlig företagsform bland samiska företagare. Befintliga affärsmodeller som idag tillämpas av stödgivande offentliga myndigheter, banker, riskkapitalbolag har svårt att beskriva det samiska företagandets förutsättningar och villkor på ett korrekt och ändamålsenligt sätt. I jämförelse med andra företagare värderar samiska företag även andra faktorer utöver de rent ekonomiska i sitt företag. En framträdande faktor är bland annat värdet av att förvalta ett kulturarv och traditionell kunskap som överförs från en generation till nästa. När det gäller kulturell näringslivsutveckling krävs det särskild kompetens om villkoren. Andra typiska karaktärsdrag är också att själva den verksamhetsmässiga och ekonomiska basen med familjeföretagandet är att hela familjeföretagets samlade intäkter, verksamheter och kunskaper ingår i företaget.

⁹ Rapport: Rennäringen - en miljardindustri, Benerik Företagskonsult, 2014

¹⁰ Slutrapport Projekt Sájtte: Utveckling av rennäringen och samiska näringar i Jokkmokks kommun, 2014

¹¹ OECD-rapport Att involvera urfolket samerna i regional utveckling i Sverige, 2019

SAMISKT NÄRINGS LIV – UNIK AFFÄRSSTRATEGI

Näringsnämnden konstaterar att den unika affärsstrategin både inom de traditionella samiska näringarna och nya innovativa samiska näringar mest liknar den kulturella affärsstrategi som utvecklats inom det som idag benämns för kulturella och kreativa näringar. Samiska näringar och samisk kultur och kulturarv är beroende av varandra. En levande samisk kultur i vid bemärkelse är ett naturligt inslag även i den samiska näringslivspolitik.

I Region Norrbottens rapport *En ny näring växer fram – del II* redovisas att ”Kulturella och kreativa näringar (KKN) är både kultur och näring”. Rapporten redovisar också att en vedertagen affärsmodell utgår från att skilja på företag med en konstnärlig respektive kommersiell affärsstrategi. Med en kommersiell affärsstrategi står vinsten i fokus, medan en kulturell affärsstrategi innebär att eventuella vinster plöjs ned i verksamheten. Företaget finns då i första hand till för verksamhetens skull, och inte enbart för att ge ekonomisk avkastning. Likaså kan det vara på sin plats att skilja mellan kreatörs- och entreprenörsdrivna företag. När det är kreatörerna, eller kulturskaparna, själva som äger och driver verksamheten står de personliga kompetenserna och talangerna i fokus, alltmedan entreprenörsdrivna kulturföretag kommersialiserar andras kreativitet och skapande. De förstnämnda är ofta solo- eller småföretag, medan de sistnämnda kan vara mycket stora företag.

Även Tillväxtverket redovisar att en viktig utgångspunkt för de kulturella och kreativa företagen är att många av dem arbetar med immateriella rättigheter och tillgångar.¹² Detta kan påverka hur företagen utvecklar och säljer sina produkter samt vilka hinder företagen ser för sin utveckling. Exempelvis har den som professionellt skapar en kulturbaserad produkt rätt till ekonomisk ersättning när verken sprids. Dessutom kan ett företags tillgångar vara affärsmetoder, arbetsmetoder, affärsmodell- och organisationsutveckling, kundbas, nätverk m.m.

Enligt Tillväxtverket är det lika vanligt att de kulturella och kreativa företagen vill växa i likhet med näringslivet i stort. Företagen utmärker sig dock genom att färre vill växa genom att anställa. En förklaring är att dessa företag helt enkelt inte upplever ett behov av fler anställda. Kulturella och kreativa företag arbetar snarare genom nätverk för att utveckla och förverkliga sina idéer samt för att få verksamheten och vardagen att gå ihop.

Vägen till tillväxt ser olika ut beroende på vilken ambition företaget har. Den som driver ett kulturellt och kreativt företag vill såklart att verksamheten ska gå runt men inte nödvändigtvis på bekostnad av till exempel sin konstnärliga integritet eller kreativa process. Även i andra studier har det visat sig att det kulturella och kreativa företags ekonomiska tillväxt kan underordnas social eller kulturell tillväxt och finansieras av annan sysselsättning.

Noterbart är att företagen inom kulturella och kreativa näringar har ofta svårigheter med kapitalförsörjning och lånemöjligheter för att kunna utveckla företagsidéer och innovationer och för att kunna växa och investera. Finansiärer och offentliga näringslivsaktörer saknar

¹² Tillväxtverkets rapport - Förutsättningar för kulturella och kreativa företag, 2014

också i många fall både kunskap om och förståelse för behovet av anpassad affärsrådgivning, vägledning och mentorskap för företag inom dessa näringar. Företagare inom kulturella och kreativa näringar upplever ofta att de befintliga företagsfrämjarna varken har kunskap eller tjänster anpassade till deras näringar (Regeringskansliet 2009 samt direktiv för Nationell strategi för kulturella och kreativa näringar 2021).

I likhet med kulturella och kreativa näringar upplever företag inom samiska näringar samma okunskap och brist på förståelse när det gäller affärsrådgivning, vägledning och mentorskap hos finansiärer och offentliga näringslivsaktörer. Just mångfalden av intäktskällor anses vara ett av de mer grundläggande dragen i samiskt näringsliv. Företag inom samiskt näringsliv passar ofta inte in i traditionella mallar för företagsstöd till exempel, för att de rör sig mellan olika verksamheter med sinsemellan olika logiker. Styrkan i samiskt företagande är att många företagare är kombinatörer.

SAMISKT NÄRINGSLIV – KAPITALFÖRSÖRJNING, OFFENTLIGA FÖRETAGSSTÖD OCH EU-FINANSIERING TILL SAMISKA NÄRINGAR

Idag är det regionerna och länsstyrelserna som förfogar över regionala utvecklingsmedel i form av företagsstöd, projektstöd och investeringsstöd för utveckling av näringslivet i regionerna. Regionerna medfinansierar också *Kreativa Europa* som är EUs ramprogram för de kulturella och kreativa sektorerna. Av övriga EU-program är det främst landsbygdsprogrammet och Interreg som samiskt näringsliv kan ta del. När det gäller de regionala och sociala strukturfonderna har det samiska företagen små möjligheter att komma i åtnjutande av dessa eftersom det samiska näringslivet domineras av småföretag. Att Sápmi dessutom är geografiskt vidsträckt försvårar möjligheterna att bilda branschorganisationer som skulle kunna samordna de olika branschernas behov och förenkla vardagen för samiska småföretagare och driva på utvecklingen av samiskt näringsliv.

Sametinget har under tidigare EU-programperioder haft goda erfarenheter av att förvalta samiska delprogram inom strukturfonderna, landsbygdsprogrammet och Interreg. För de samiska småföretagarna har det inneburit en försämring, utmaning och ett merarbete med nuvarande stödstruktur för offentlig stöd-finansiering och EU-finansiering av investeringar och innovationer. För att stimulera tillväxt och utveckling inom samiskt näringsliv finns det idag ett stort behov att uppmärksamma både regeringen och EU om de strukturella hindren när det gäller regionala och nationella finansieringsmöjligheterna till samiskt näringsliv och samiska företag. I likhet med OECD¹³ anser näringsnämnden därför att det i de kommande EU-programmen och för nationell finansiering av EU-program införs särskilda programkriterier för att förbättra finansieringsförutsättningarna för samiska näringars och samiska företagens tillväxt och utveckling.

¹³ OECD Att involvera urfolket samerna i regional utveckling i Sverige, 2019

2 PRIORITERADE NÄRINGS- OCH UTVECKLINGSSOMRÅDEN

I det samiska samhället utgörs basnäringarna traditionellt sett av renskötsel, jakt och fiske, och duodji. Likt renskötseln utgör jakt och fiske på många håll i Sápmi en obruten tradition och oundgänglig del av livet, kulturen och det samiska folkets näringsfång.

En av det samiska näringslivets styrkor är att basnäringarna i kombination med andra sysselsättningar alltid varit ett självklart sätt att säkra inkomsterna, minska den ekonomiska sårbarheten och hushålla med de tillgängliga naturresurserna. Det samiska näringslivet består av en mångfald av verksamheter som har det gemensamt att de utgår ifrån det nära sambandet mellan näring, naturmiljön och kultur och karaktäriseras av småskalighet och lokal anpassning. Ett samiskt företag balanserar mellan affärsmässiga och icke-kommersiella värderingar, exempelvis är en renskötare inte bara en företagare utan även bärare och förvaltare av ett kulturarv.

Ett gott liv i Sápmi förutsätter ofta en kombination av näringar och tjänsteverksamhet för att en företagare ska kunna försörja sig. De samiska företagen är genomgående mycket små och kartläggning¹⁴ visar att cirka en tredjedel av rennäringföretagen kombinerar renskötsel med annan företagsverksamhet. Utöver traditionellt samiska näringar finns en stor andel samiska företag inom andra branscher till exempel samiska företag inom besöksnäringen, småskalig förädling av livsmedel, livsmedelsframställning/samisk mat, detaljhandel, gårdsbruk och landtransporter m.m.

OECD:s undersökningar¹⁵ visar att samiska näringar och kultur har stor betydelse för regionens kulturella profil och är en stor tillgång för turistnäringen. Besöksnäringen har ökat markant i Sverige det senaste årtiondet. Samisk besöksnäring, samisk mat och samiska kulturella och kreativa näringar är verksamheter som har en positiv utveckling och möjlighet till tillväxt och utveckling.¹⁶

SMÅSKALIGA SLAKT- OCH FÖRÄDLINGSANLÄGGNINGAR

Inom EU och Sverige transporteras slaktdjur allt längre sträckor eftersom slakterierna blir större och färre vilket har medfört negativ påverkan på både djurvälstånd och köttkvalitet.¹⁷ Trenden har länge gått mot allt större leveranser av slaktdjur som förädlas storskaligt med försäljning riktad mot de stora handelskedjorna och grossisterna.

¹⁴ WSP, 2019. Läget i Sápmi – kartläggning av samiskt näringsliv, https://www.sametinget.se/kartlaggning_naringsliv_2019

¹⁵ OECD Att involvera urfolket samerna i regional utveckling i Sverige, 2019, <https://www.sametinget.se/150775>

¹⁶ WSP, 2019. Läget i Sápmi – kartläggning av samiskt näringsliv, https://www.sametinget.se/kartlaggning_naringsliv_2019

¹⁷ SLU, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Samtidigt ökar efterfrågan från konsumenterna på lokalt producerade livsmedel och lokalt uppfödda och slaktade djur som även förädlats lokalt.¹⁸ Etablering av småskaliga slakt- och förädlingsanläggningar för renar, fisk, älg och fågel kan därför bidra till tillväxt och utveckling av samiskt näringsliv och företagande och att öka både omsättningen och lönsamheten för samiska primärproducenter och skapa fler arbetstillfällen i inlandskommunerna.

Slakt- och förädlingsanläggningar är idag utformade efter regelverk för andra djurslag än ren. Kostnaderna för småskalig slakt- och förädling är höga bland annat på grund av den lagstadgade veterinärbesiktningen vilket ofta påpekas vara en flaskhals i utvecklingen. Nuvarande regelverk är inte anpassat till rennäringen där slakten styrs av väder- förhållanden och andra faktorer vilket påverkar när renar kan samlas, förflyttas, skiljas ut till slakt etc. Inom den småskaliga fiskerinäringen finns bland annat svårigheter att förvara levande fisk, på grund av att regelverken inte är anpassade efter rådande förhållanden. De konventionella slakt- och förädlingsanläggningarnas utformning likväl som dagens regelverk försvårar möjligheter till att omhänderta slaktbiprodukter enligt samisk tradition. Det innebär att stora delar av djuren kasseras istället för att tas tillvara för såväl samisk livsmedelsproduktion som duodji/vätnoe råvara. Nya slaktmetoder och modeller för slakt av renar behöver utvecklas bland annat utifrån grundläggande samiska traditioner samtidigt som innovativa metoder behöver utvecklas för att kunna återta traditionell kunskap om hur hela renen ska kunna tillvaratas.

Näringsnämnden vill skapa förutsättningar för att prioritera testbäddar och arenor för att stimulera och främja innovativa metoder och produkter som bidrar till att skapa utveckling och tillväxt för de småskaliga slakt- och förädlingsföretagen och hos primärnäringen.

Regeringen har i juni 2020 i skrivelse¹⁹ meddelat att särskilda anslagsmedel finns avsatta för att subventionerna för avgifterna för den offentliga kontrollen av slakterier och vilthanteringsanläggningar och för att bidra till konkurrenskraftiga villkor för slakterinäringen och svenska djuruppfödare. Delar av detta anslag är riktat till småskaliga slakteriföretag och vilt- hanteringsanläggningar.

Renen är inte bara köttproducent. I rapporten ”Förstudie – tillvaratagande av slaktbiprodukter från ren” anges att processen att tillvarata hela renen enligt samisk tradition ställer krav på ett helt nytt affärskoncept som avviker från dagens konventionell slakt- och styckningsanläggning.²⁰

¹⁸ SLU, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

¹⁹ N2020701600/DL

²⁰ Dálvvadis ekonomiska förening - Förstudie tillvaratagande av slaktbiprodukter från ren, 2015

Duodji/vätnoe, restauranger och butiker som profilerar sig på samisk mat, samiska köket, förädlingsföretag, skinnföretag med renskinn som grund m.fl. företag är också helt beroende av primärprodukter från renen (kött, skinn, horn, ben, inälvor, senor mm).

I den nationella livsmedelsstrategin²¹ anges som mål att livsmedelsproduktionen ska öka vilket bidrar till att skapa och kommunicera långsiktiga förutsättningar för livsmedelskedjans företag att utvecklas och växa och ökar företags incitament att investera i Sverige. Ett sådant mål utgör en grund för livsmedelskedjans framtida utveckling och för att skapa framtidstro hos de personer som är företagare och de som verkar i livsmedelskedjan.

Regeringen anger tre strategiska områden i livsmedelsstrategin: Regler och villkor, Konsument och marknad samt Kunskap och innovation. Regeringen har gjort bedömningen att dessa områden väl sammanfattar inom vilka områden som insatser krävs för att skapa en stärkt konkurrenskraft för livsmedelskedjan och för en ökad livsmedelsproduktion. Under regler och villkor anger regeringen att produktion av vilt och renkött kan bidra till tillväxt i livsmedelskedjan. Möjligheten till avsättning bör underlättas.

Prioriterat mål inom småskaliga slakt – och förädlingsanläggningar

- Att underlätta etablering och finansiering av samiska småskaliga slakt- och förädlingsanläggningar som utformas utifrån traditionella samiska sätt att tillvarata ren, fisk, fågel, älg, övrigt vilt, örter och bär mm.
- Att samiska småskaliga slakt- och förädlingsanläggningar får del av nationella subventioner för avgifterna för den offentliga kontrollen av slakterier och vilthanteringsanläggningar
- Att stimulera samisk cirkulär ekonomi genom att arbeta för finansiering av testanläggningar för slakt och förädling som bygger på samisk tradition.
- Att regelverket för småskaliga slakt- och förädlingsanläggningar ses över så att förutsättningar för omhändertagande av slaktbiprodukter blir verklighet.

²¹ Regeringen - En livsmedelsstrategi för Sverige - fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet, prop 2016/17:204

SAMISK BESÖKSNÄRING

Turism- och upplevelseindustrin växer både lokalt och globalt. Även den samiska besöksnäringen har stor utvecklingspotential genom att den av besökare uppfattas som genuin och äkta. Fiske-, eko-, kultur- och naturturism av hög kvalitet och med hållbarhet och omtanke om naturens resurser i fokus efterfrågas allt mer av besökarna. Genom att värna om det samiska språket, traditionell kunskap *árbediehtu*, den samiska kulturen och samiska traditionella näringar skapas förutsättningar för en hållbar upplevelseturism som bygger på äkthet och genuina värden. Utvecklingen av den samiska turismen i Sápmi kan ge positiva effekter för enskilda samer, samebyar, samiskt gårdsbruk och glesbygdsbor i allmänhet. Turistverksamhet som styrs av samer ger dessutom tillfällen till vederhäftig information och upplevelser om samerna och samisk kultur.

En stor tillväxtpotential ligger i samisk mat och duodji/vätnoe kopplad till utveckling av varor, produkter, tjänster inom turismen. Inom kunskapsturism är maten en del av aktiviteterna som till exempel att lära sig att förstå samisk matlagning, samiska matupplevelser och samisk livsmiljö. Samisk mat och samisk turism kan bli ett starkt varumärke genom kvalitets- märkning och bättre strategisk marknadsföring. Genom samverkan i alla led och strategisk marknadsföring av samisk upplevelseturism kan tillväxten och lönsamheten för redan verksamma samiska turistföretag öka samtidigt som nya samiska turistföretag kan etableras.

Prioriterat mål inom samisk besöksnäring:

- Att arbeta för en kvalitetsmärkning av samiska turismprodukter, varor och tjänster
- Att arbeta för utökade möjligheterna till offentlig finansiering för att främja och utveckla en hållbar samisk besöksnäring
- Att arbeta för utökat offentlig stöd för produktutveckling inom samisk besöksnäring
- Att arbeta för ökad samverkan och nätverksbyggande mellan samisk besöksnäring och övriga samiska näringar och branscher.

SAMISK MAT OCH MATPRODUKTION

Grundläggande för den samiska maten är omsorg om djur och natur, småskalighet och bevarande av traditioner och den samiska kulturen. Den samiska maten är central för en levande samisk kultur och för den samiska identiteten. Utmärkande för den samiska maten är att tillgången styrs av naturliga säsongsvariationer och den periodvisa tillgången till ren, älg, fisk, fågel och övrigt småvilt, bär, örter och växter.

Småskaligt mathantverk skapar unika matprodukter med smak, kvalitet och identitet som industrin inte kan ta fram. Det är en varsam förädling av i huvudsak lokala råvaror i liten skala. Detta ger ekologiska produkter utan onödiga tillsatser som går att spåra till sitt ursprung. Kännetecknet för småskaligt mathantverk är att man arbetar med naturliga

processer där människan och handen är närvarande genom hela produktionskedjan samtidigt som man lyfter fram och utvecklar traditionella produkter för konsumenten av i dag. För att stärka den samiska matkulturens ställning är det nödvändigt att revitalisera den traditionella samisk matkultur/samiska köket så att den både kan bevaras och utvecklas i framtiden. En grund för den samiska matens goda kvalitet är ren natur och en livskraftig och hållbar samisk livsmiljö. En grundförutsättning för produktion av god samisk mat är kunskap och förvaltning över markerna och naturresurserna, som till exempel renbete, bär och örter, bestånd av vilt och vattendrag med fisk. Även utbildning och produktutveckling av traditionell samisk matproduktion (till exempel nya tillagningsmetoder) och kriterier för samiskt mathantverk krävs för att stärka den samiska matkulturen och samiska köket.

• Det kända begreppet *urfolkens matsuveränitet*, det vill säga den samiska kontrollen över alla led i livsmedelskedjan måste öka för att det ska gå att förbättra och vidmakthålla kvaliteten på samisk mat och för att produktionen ska ske på ett långsiktigt hållbart sätt över flera generationers utövande och självstyrda kontroll. Samisk mat finns inom näringslivsbranscher som rennäring, fiske, jakt, bärplockning, gårdsbruk, besöksnäring, restauranger, mat-, upplevelse- och kulturturism.

Prioriterat mål inom samisk mat och matproduktion:

- Att arbeta för tydliga kriterier för samiskt mathantverk tas fram
- Att stimulera fler att fler företag inom samisk mat och småskalig matproduktion etableras
- Att stödja samarbetet mellan samiska matproducenter, andra intressenter och övriga samiska näringar
- Att ta fram en livsmedelsstrategi för att underlätta framtida samisk mat och matproduktion
- Att främja forskning och utbildning inom samisk mat och matproduktion
- Att främja utbildning och produktutveckling av samisk mat produktion och samiska köket
- Att arbeta för ökat offentligt finansiering till organisationer som stödjer och utvecklar samisk mat och matproduktion

INNOVATIVA FRAMTIDA SAMISKA NÄRINGAR

Inom samiskt näringsliv växer idag nya näringar och branscher fram – bland annat samiska kulturella och kreativa näringar. Begreppet kulturella och kreativa näringar innefattar enligt Tillväxtverkets definition följande områden: arkitektur, dataspel, design och formgivning, film, foto, konst, samisk mat/samiska köket, litteratur, media och marknadskommunikation, mode, musik, scenkonst, duodji/vätnoe och hantverk samt upplevelsebaserat lärande.²²

²² Sametingets kulturpolitiska handlingsprogram 2018-2021

De kulturella och kreativa samiska näringarna sysselsätter idag många samiska företagaren. Kulturprodukter av olika slag inom samisk musik, jojk, teater, bokutgivning, tidningsutgivning, multimedia, foto, film, konst, museiverksamhet etc. är en betydelsefull del av det samiska näringslivet, inte minst genom att nya företag etableras och därmed skapas nya arbetstillfällen.

Inom de samiska kulturella och kreativa näringarna är behovet av bland annat startkapital stort för att kunna utvecklas och växa. Avgörande är att det finns statlig, regional och kommunal finansiering för dessa företag.²³ Företag verksamma inom samisk kultur upplever att de uppfattas som kulturarbetare och sällan som näringsverksamma företagare.²⁴ För att underlätta samiska kulturella och kreativa företag att växa och utvecklas finns det behov av att ta fram en kulturell affärsstrategi som anpassats till dessa företags speciella ekonomiska och verksamhetsmässiga förutsättningar.

Det är även uppenbart att nya och etablerade samiska företag skulle kunna växa och utvecklas utifrån innovativa produkter, tjänster och varor baserade på bland annat samisk traditionell kunskap. Innovationsrådet²⁵ anger att innovation är "förmågan att framgångsrikt ta fram och införa nya processer, tjänster och metoder som resulterar i betydande förbättringar av kvalitet, effektivitet eller ändamålsenlighet". I likhet med övrigt näringsliv är samiskt näringsliv och företagande i behov av att i framtiden hitta nya innovativa lösningar till exempel genom nya tekniska lösningar, nya tjänster och nya metoder och processer inom exempelvis småskaligt slakt- och förädling, samiskt hantverk, samisk turism, duodji/vätnoe för att växa och utvecklas.

Prioriterat mål inom innovativa framtida samiska näringar:

- Att en kulturell affärsstrategi anpassad till samiska kulturella och kreativa näringar utformas för att underlätta utveckling och tillväxt
- Att förbättra kapitalförsörjning, offentlig företagsfinansiering och EU-finansiering till både befintliga och framtida samiskt näringsliv och samiska företagare
- Att stimulera innovationer i form av till exempel nya tekniska lösningar, nya tjänster och nya metoder och processer för att underlätta tillväxt och utveckling inom samiskt näringsliv
- Att inleda dialog med regionala och nationella näringslivsaktörer om förbättrade finansieringsförutsättningar för utveckling och tillväxt inom samiskt näringsliv och företagande
- Att inleda dialog med EU om förbättrade finansieringsförutsättningar för utveckling och tillväxt inom samiskt näringsliv och företagande

²³ OECD – Att involvera urfolket samerna i regional utveckling i Sverige, 2019

²⁴ WSP, 2019. Läget i Sápmi – kartläggning av samiskt näringsliv.

²⁵ Innovationsrådet.se/Vad är innovation

DUODJI/VÄTNOE

Samisk slöjd och konsthantverk har ett starkt symbolvärde för den samiska identiteten och ett starkt samband med naturen, livsstilen och levnadssättet. Traditionellt sett har Duodji/vätnoe varit en kulturyttring som kunnat bidra till försörjningen. Idag finns stor potential att utveckla Duodji/vätnoe till en bärkraftig näring.

Duodji/vätnoe näringen kräver särskilda prioriteringar. Behovet av att ta fram en kulturell affärsstrategi för företag inom duodji/vätnoe är stor eftersom de ofta är enmansföretagare med individuell inriktning i verksamheten. Behovet av gemensamma verkstäder, utställnings- och marknadsaktiviteter för duodji/vätnoe företagen behöver undersökas.

Prioriterat mål inom Duodji/Vätnoe

- Att stödja samarbete och samverkan mellan intressenter inom duodji/vätnoe och andra samiska näringar
- Att arbeta för utökade möjligheter till offentlig finansiering för att starta och utveckla duodji/vätnoe företag
- Att en kulturell affärsstrategi som är anpassad för duodji/vätnoe-branschen utformas

SAMISKT GÅRDSBRUK

I de tre nordligaste länen finns så kallade gårdsbruk som har mycket varierad bakgrund både vad gäller ursprung och utveckling. Många samiska gårdsbruk härstammade från den tiden när de innehade sina lappskatteländ. Man slog sig ner på dessa för att bli bofast inte bara för att bruka marken utan också för att skydda från andra som ville ta marken i anspråk. De samiska bosättningarna har ofta väldigt lång historisk kontinuitet.

Samiskt småskaligt gårdsbruk bedrivs ofta genom en kombination av jordbruk, djurhållning, jakt, fiske, duodji/vätnoe, turism m.m. Generellt sett är det enmans – eller familjeföretag och ofta i kombination med annan yrkesutövning för att kunna försörja sig. Allsidigt och bärkraftigt nyttjande av resurser är grunden för traditionellt samiskt gårdsbruk. Gårdsbruken blir allt färre och kunskap och traditioner försvinner. För att bevara gårdsbruken ser vi behovet av ett ökat stöd, till exempel genom investeringsstöd till jakt, fiske, ripsnarning samt prisstöd för vildfångad fisk och snarad ripa.

Prioriterat mål inom samiskt gårdsbruk:

- Att arbeta för att främja och utveckla affärsmissigt företagande och entreprenörskap inom det samiska gårdsbruket
- Att arbeta för utökad offentligt stöd för investeringar och produktutveckling inom samiskt gårdsbruk

REFERENSER

Läget i Sápmi – kartläggning av samiskt näringsliv, WSP på uppdrag av Sametinget, 2019.

OECD – rapport om landsbygdspolitik; Att involvera urfolket samerna i regional utveckling, 2019, https://www.sametinget.se/landstudie_oecd

Sametingets strategiska näringslivsutveckling, 2015

En samisk matvision, Sametinget 2012

Rapport: Samisk mat och turism - utvecklingsbehov, Sametinget, 2010

Rapport: Samisk upplevelseturism, Sametinget, 2010

Rapport: Samiskt näringsliv – hur stort är det egentligen? Sametinget, 2016

Rennäringspolitisk strategi; Sápmi – en region som berikar Sverige, 2020

Regional utvecklingsstrategi Norrbotten 2030

Slutrapport Projekt Sájtte: Utveckling av rennäringen och samiska näringar i Jokkmokks kommun, 2014

Rapport: Rennäringen, en miljardindustri som går mot en kollaps och som idag sysselsätter ca 15 000 årsarbeten i Norrlands inland och i Norra Finland, Benerik Företagskonsult, 2014

Förstudie – tillvaratagande av slaktbiprodukter från ren, Dalvvadis ekonomiska förening, 2015

Västerbotten – en attraktiv region där olikheter skapar utvecklingskraft, regional utvecklingsstrategi 2020-2030

En livsmedelsstrategi för Sverige– fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet regeringens proposition 2016/17:104

Jämtlands län 2050 - En nytänkande och hållbar region att leva, verka och utvecklas i

En ny näring växer fram - del II, En kartläggning, analys samt förslag för kulturella och kreativa näringar i Norrbotten

SLU, Institutionen för husdjurens miljö och hälsa

Innovationsrådet.se

Samiskt parlamentariskt råd, handlingsplan 2021

Eallinbiras - Sametingets livsmiljöprogram, 2021

Klimatstrategi, Sametinget 2019